

Specioriĉa kiel la Amazonaj praarbaroj

Ili lumas ruĝe, blue kaj verde – buntega pejzaĝo, en kiu vivas 2000 fiŝospecioj kaj 4000 specioj de maraj limakoj: aldoniĝas smeraldo-koloraj konkegoj, pezantaj centojn da kilogramoj, ŝarkoj, testudoj, kobaltbluaj marsteloj kaj ruĝaj markukumoj – post la amazonaj praarbaroj la plej specioriĉa regiono de la mondo. Ne jam estas finita la esplorado de la regiono. Antaŭ 6 jaroj sciencistoj prognozis forpereo de la rifo ĝis la jaro 2000 pro plialtigita nitrogena enhavo de la maro, grandskala mara fiŝkaptado, ekesto de la korala paliĝmalsano kaj amaso da dornkronaj marsteloj. Novaj analizoj tamen konfirmas la kontraŭon: fakte nur 25% de la origina rifo estas damaĝitaj kaj novaj koralkreskaĵoj anstataŭas la oldajn – la morto montriĝas kvazaŭ kiel natura vivoritmo.

La 600 teraj kaj 71 koralaj insuloj en tiu ĉi regiono (el kiuj ĝis hodiaŭ pli ol duono eĉ ne portas nomon) tamen estas kaj restas stranga sekreto. Nur 24 el ili estas malfermaj por la 700 000 turistoj ĉiujare alvenantaj. Temas parte pri landmakuloj sen iu ajn vivo aŭ vegetaĵo – oraj marbordoj kreskintaj malpli ol 1 m altaj el la oceano.

Sed aliaflanke ekzistas insuloj surkreskitaj de pluvarbaro kaj ombreataj de nealireblaj montoj – insuloj, kiuj portas nomojn kiel “Tagreva Insulo” (*Daydream Island*) aŭ “Verda Oazo” (*Dunk Island*) – nomitaj de la indiĝenoj “Insuloj de Paco”. La 71 koralinsuloj ne havas nomojn. Legendo diras, ke ili ne estas faritaj por la eterno – kaj fakte kelkaj malaperas post la ĉiujaraj furiozaj ŝtormoj, kvazaŭ neniam ekzistintaj.

Sed tamen: tiu ĉi unika pejzaĝo restos viva, spite al ĉiuj ventegoj, ŝtormoj, uraganoj. Ĉar la insuloj certe reaperos – iam estonte, eble en jarmilionoj. La Grandbariera Rifo ne mortas – ĝi nur nove kaj daŭre, kreiĝe kaj renaskiĝe sin mem restarigas. sa

Roboto por foliumi

Novspeca "skanografia roboto" tiom granda kiom ĵipo (la ĉiaterene uzebila usona aŭtomobilo) kapablas memstare foliumi librojn de ĉiuj formatoj, kaj tiumaniere ciferkode prilabori la enhavon de pli ol mil paĝoj dum tempodaŭro de nur unu horo.

Ĝis nun la enorma leg-rapideco de modernaj skaniloj nur malmulte helpis por turni la foliojn de libroj kaj periodaĵoj: ĉar ĉe tiuj oni tamen devis movi – per mano! – paĝon post paĝo, antaŭ ol la elektro-

nika legilo povis daŭrigi sian laboron. Pro tio, kelkaj bibliotekoj kiuj volas oferti siajn librotrezorojn tutmonde per la interreto, kunlaboras kun specialaj firmaoj en Hindio kaj Filipinoj, kie – pro minimuma laborpago por salajruloj – la prilaborado de libro kostas nur 1 ĝis 4 dolarojn. Sed por tio la (ofte multvaloraj) foliantoj ja devas estis sendataj preskaŭ ĉirkaŭ la tutan mondon, kaj sendi kopion de libro certe estas pli sekure...

La novspeca elektronika "librofoliumsklavon" disvolvis la firmao *4DigitalBooks* en *St.Aubin*, Svislando. La uzado de la maŝino tamen nur tiam estas ŝpareme ekonomia, kiam oni volas ciferkode prilaboradi pli ol 5,5 milionojn da paĝoj. (Fonto: "Der Spiegel" 21/2003, p.174)

Salmoj kiel sterko

Sekve de troa fiŝkaptado kaj konstruado de akvobaraĵoj ĉiam malpli da sovaĝaj salmoj atingas sukcese siajn frajlokojn en la fontoregionoj de nordamerikaj riveroj. Usonaj biologoj de Vaŝingtona universitato nun estas eltrovintaj, ke pro la forrestado de la fiŝoj suferis la energikaj nutrajociklo por dekduo da bestospecioj, inter ili ursoj kaj lutreoloj. La restaĵoj de mortintaj fiŝoj en la t.n. "salmotombejoj" aldone provizas konsiderindan nutromaterialon por la sovaĝa bestaro kaj sovaĝplantaro en la proksimeco de riverbordoj. Junaj salmoj ekz. manĝas la kadavrojn de mortintaj samspeculoj aŭ predas sur la salmaj ovaroj; troveblas ankaŭ nutrosubstancoj ellavitaj el fiŝkadavroj en apudbordaj arboj kaj arbustoj.

Tiu natura vivociklo estas, laŭ la esploristaj eltrovoj, vaste nedifektita ekz. en la akvaĵoj de Alasko: tie ĉiujare estiĝas nova vivo el la ĉiujare milionobla salmomorto. Alarma, aliflanke, estas la situacio en la usonaj ŝtatoj Vaŝingtono kaj Oregono: tie la riveroj kaj riverproksimaj regionoj averaĝe ricevas nur 6% de la nutrosubstancoj, kiujn ili ricevis antaŭ cent jaroj pro la regula celdirekta migrado ĉiujara de la maraj salmoj por demeti sian frajon proksime al la enlandaj dolĉakvaj riverfontoj. (Fonto: "Der Spiegel" 21/2003, p. 174)

Magra druido

La NPIVa difino sub "druido" estas iom magra informo: "pastro ĉe la antikvaj keltoj". Eĉ la Esperanta versio de "Asterikso" jam donas pli da scio pri tiu profesio, kiu en la antikva Keltujo fakte estis unu el la plej malfacilaj klerig-trejnadaj por la koncernaj kandidatoj. Kiel

gardantoj kaj protektantoj de la tuta kultura sciado (kiu ja tiam nur buŝe estis transdonata) la druidoj pasigis preskaŭ duonon de sia vivo por lerni parkere epopeojn kaj leĝojn. Ili estis fakuloj pri kuracado de malsanoj kaj pro tio devis alproprigi al si vastan sciadkvanton pri plantoj kaj medicinaj herboj. Ili ankaŭ studis la multspecajn formojn de orakoloj kaj profetaĵoj, kaj devis koni la diversajn signosistemojn de song-interpretado kaj stelobservado.

Irlanda druido, kiu nomiĝis *Fingen*, onidire povis ekkoni la malsanon de iu persono laŭ la fumo elvenanta el la kameno de ties loĝejo. Jam tre frue oni antaŭpreparis infanojn por aliĝi al la druida ordeno. Druidoj estis juĝistoj, klerigis filojn de nobeloj, elektis la estron el la reĝa familio, kaj estis komandantoj dum batalo. Multege da laboro! Pri la "ora serpo" (por ni bone konata per la asteriksa Mirakuliko) jam Plinio la Maljuna (23-79 p.K.) raportis. Laŭ li certaj ceremonioj ĉe la keltoj okazis nur, kiam kreskis viskoj sur kverkoj. Tiam blanke vestitaj druidoj grimpis sur la arbon kaj fortranĉis la viskaĵon per ora falĉileto – cele de "enkorpigo de la kverka spirito".

La historiisto *Titus Calpurnius Siculus*, kiu estis vivanta en la unua jarcento p.K. (sed nur rezerve fidinda) raportas, ke la druidoj mortigis virojn per tranĉilpiko supren de la diafragma kaj profete orakolis laŭ la viktima konvulsio kaj sangofluo. La intertempe trovitaj marĉkadavroj ja ŝajne konfirmas la fakton de tiamaj homviktimoj kiel oferaĵoj por iuj keltaj dioj. Sed tiutempe temis por la romianoj ne pri humaneco sed pri politiko: en la jaro 54 p.K. la kelta kredo en Britujo estis malpermesata kaj sep jarojn poste kruele ekstermita.

(2003-11-20) – sa

Breda malpermeso!

Certe oni povas produkti el la pekinhundeta raso malgrandan batalmaŝinon, same kiel oni povas eduki batalhundojn, konformigi kun sia (homa) medio kaj ne mordi ĉion, kio moviĝas. Ĉu la agresemo de bulteriero estas alproprigita per edukado aŭ heredigita per la genoj, pri tio kverelas inter si la hundoposedantoj kaj la potencialaj viktimoj. Ĉiuokaze estas pruvite, ke hunda agresemo estas bredebila – bedaŭrinde ne ĉiam bridebla. Sed krom la hereda aŭ eduke alproprigita agresemo certaj hundorasoj ja posedas pliajn fontojn de danĝero, nome genetike fiksitajn ecojn kiel ekz. fortoplenan staturon kaj mordfortecon. Nu, tio – spite de bred- kaj edukadebloj – ja bonŝance kaŭzas certajn limojn ĉe nanaj pudeloj kaj malgrandaj pekinhundetoj kiel batalmaŝinoj...

(Fonto: *Kaltenbach* 2002-05-21)

Pres-indikaĵoj : ISSN 0048-9557, Eldonanto: ISAE

Laserkopiita : Septembro 2004 ĉe *Copy & Co, Eschwege/Germanio*

Responza redakta teamo : La estraro de ISAE

Membrokotizo de ISAE : € 20.00/jare

pagebla al

a) **landa peranto** (resp. landa delegito), aŭ alb) ISAE-konto ĉe **UEA / Rotterdam (NL)**: **isae-z**, aŭ alc) **Poŝtbanka konto** n-ro 140 380-608 nome de ISAE-SACHSĉe *Postbank Frankfurt/Main*, Germanio, Banka kodo 500 100 60

IBAN: DE76 5001 0060 0140 3806 08

BIC: PBNKDEFF

Landaj Perantoj de ISAE

Aŭstralio	<i>Libroservo AEA</i> <Libroservo@ans.com.au> 143, Lawson St., Redfern, AU 2016 N.S.W.
Brazilo	<i>Brazila Esperanto Ligo (BEL)</i> <bel@esperanto.org.br> C.P. 03625 BEL BR 70084-970 Brasilia
Britio	<i>S-ro Paul Hewitt</i> <paul@esperanto.freeserve.co.uk> 26, Highfield Rd., North Thoresby Grimsby, N.E. Links, GB – DN36 5RT
Finnlando	<i>S-ino Heta Kesälä</i> <heta.kesala@pp.inet.fi> Kalamihenkuya 3 D 32, FI-4300 Tuusula
Francio	<i>S-ro Charles Trébouet</i> <trebouet.bohere@compagnet.fr> Ferme de Monchy, FR-60390 Auneuil
Irlando	<i>S-ino Joy Davies</i> <noviresp@eircom.net> 9, Templeogue Wood, IE-Dublin 6W
Korea Resp.	<i>S-ro Cho Sung Ho</i> <shcho@inha.ac.kr> Biol.Fak.Inha Univ., KR Incheon 402-751
Norvegio	<i>Eldonejo Esperanto</i> <hara-ryg@online.no> Olaf Schous vei 18, NO-0572 Oslo
Pollando	<i>S-ino Maria Majerczak</i> ul. Armii Krajowej 7 m 122, PL - 30 150 Kraków
Svedio	<i>S-ino Lisbeth Andreasson</i> <bertil.andreasson@horby.mail.telia.com> Södra Rörum pl. 455, SE 24294 Hörby
Usono	<i>Esperanto-Ligo de Norda Ameriko (ELNA)</i> <elna@esperanto-us.org> P.O.Box 1129, El Cerrito CA 94530, USA

Nepre informu pri via membrokotizpago laŭ b) aŭ c) la eldonanton kun indiko de la kompleta poŝtadreso al kiu estu sendota Scienca Revuo:

*Prof Dr R Sachs, Vor dem Brückentor 3, DE-37269-Eschwege/Germanio
Tel./Fakso xx49-(0)5651-331866; <IsaeSachs@aol.com>*